

Miltä kirjastotyön tulevaisuus näytti 27 vuotta sitten?

20.2.2012 Tekijä Jyväskylän yliopiston kirjasto

Kirjastoalan kehityksestä ja tulevaisuudesta on laadittu ennusteita jo vuosikymmenten ajan.

Vuonna 1985 julkaistun Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan professori Marjatta Okon juhlakirjan muutamassa artikkelissa pohditaan kirjastoalan ja tietotyön tulevaisuutta voimakkaasti automatisoituvassa yhteiskunnassa.

Mariam Ginman tarkastelee artikkelissaan *Mot en användarorienterad serviceriktning i biblioteken och informationsscentralerna* kirjasto- ja informaatiopalvelujen tulevaisuutta nojautuen käytettävissä olleeseen kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen. Artikkelin lähtökohtana on havainto, että kirjastot ja niiden asiantunteva henkilökunta saavat haastajia muistakin ammattiryhmistä tietoyhteiskunnan tulevina vuosina. Kirjastot voivat onnistua asemansa säilyttämisessä tai voimistamisessa, mutta tämä riippuu niiden kyvystä sopeuttaa toimintansa uusien vaatimusten mukaisiksi. Keskeistä on palvelutason ylläpito ja vahvistaminen käyttäjien tarpeet ennakoiden sekä uuden tekniikan käyttöönotto. Kirjastojen hallinto ja johtaminen sekä alan koulutus ovat näissä kriittisiä menestystekijöitä.

Kirjastojen onnistuminen asemansa säilyttämisessä ja voimistamisessa riippuu niiden kyvystä sopeuttaa toimintansa uusien vaatimusten mukaisiksi.

Tietotekniikan vaikutusten ennustettiin kirjastotyössä kohdistuvan elektroniseen julkaisemiseen ja työmuotojen automatisointiin. Tutkimuskirjallisuudessa oli jo aiemmin arvioitu painetun kirjan katoavan siirryttäessä paperittomaan tiedonvälitykseen. Kirjat sijoitettaisiin museoihin, ja kirjastot muuttuisivat e-aineistojen välittäjiksi. Tietoa ei tultaisi enää varastoimaan pysyviin järjestelmiin, vaan se liikkuisi helposti muunneltavassa elektronisessa muodossa. Tehokkaat, älykkäät verkostot tulevat olemaan laadukkaiden informaatiopalvelujen edellytyksinä. Ginman arvioi itse, että kirja säilyy edelleen painettuna, ja sen etuina ovat käyttäjätystävällisyys, kestävyys ja tutkimuspoliittiset seikat. Aikakauslehtien tulevaisuudesta hän toteaa, että tilausmaksujen rajaton kasvu vaikuttaa merkittävästi kehityssuuntiin.

Tehokkaat, älykkäät verkostot tulevat olemaan laadukkaiden informaatiopalvelujen edellytyksinä.

1990-luvun alun tietotekniikkaa.

Ginman näki teknisen kehityksen vaikuttavan ennen kaikkea tietokantojen määrän ja niiden volyymin kasvuun, samoin kuin hakujärjestelmien kehittymiseen. Kuitenkin pääsy itse alkuperäiseen tietoon tulisi olemaan ongelma kustannusten jatkuvasti kohotessa. Kirjastot olivat alkaneet varautua kilpailijoihin, kaupallisiin dokumenttienvälityspalveluihin. Pohjoismaiset kirjastot olivat 1980-luvun puolivälissä mukana kansainvälisessä hankkeessa, jossa suunniteltiin e-julkaisujen jakelua satelliittiyhteyksin. Tarkoitus oli saada paikalliset kirjastojärjestelmät "keskustelemaan keskenään" ts. kirjastot voisivat tilata dokumentteja omalta päätteeltään, ja tämä nähtiin valtavaksi mahdollisuudeksi. Tekninen kehitys vaati siis järjestelmien "älykkyyttä" ja niiden integroimismahdollisuutta.

Tietotekniikan haasteet nähtiin 1980-luvulla työntekijöiden motivointi- ja asennekysymyksinä, jotka vaikuttivat myös työpaikkojen ilmapiiriin.

Tulevaisuuden mahdollisuutena Ginman nosti esiin ihmisen ja koneen välisen vuorovaikutuksen. Se muodostuu päivittäiseksi rutiiniksi ja taidoiksi, jotka opitaan jo kouluikässä. Kehityksen tärkeimmäksi edellytykseksi hän osoitti tutkimustiedon hankkimisen ja vankan teoriapohjan luomisen ihmisen informaatiokäyttäytymisestä. Tietotekniikan haasteet kirjastotyössä nähtiin 1980-luvulla työntekijöiden motivointi- ja asennekysymyksinä, jotka vaikuttivat myös työpaikkojen ilmapiiriin. Kirjastotyö oli suurten muutosten edessä; joustavuutta ja ymmärrystä vaadittiin kaikkialla organisaatioissa. Tietotekniikan käyttöönotto edellytti ja myös mahdollisti uudenlaista kokeilu- ja kehittämishenkeä.

Mitä muistat 1980-luvun puolivälin kirjastosta?

Hyvä lukija, mitä muistat 1980-luvun puolivälin kirjastoista, olitpa tuolloin kirjaston asiakas tai työntekijä? Eikö kaikki näkyvä toiminta ollut varsin manuaalista? Kirjastotiloissa ei juuri näkynyt tiedonhakupäätteitä eikä ainakaan henkilökohtaisia tietokoneita, ja lainaustoiminta perustui manuaaliseen kuitti- tai kamerainaukseen. Asiakkaat hakivat tietoa kirjoista kortistoista tai filmikorttiluetteloista. Aikakauslehtiartikkeleita etsittiin painetuista bibliografioista tai indeksijulkaisuista. Tutkimusryhmät tai maksukykyiset asiakkaat tilasivat atk-pohjaisia tiedonhakuja informaatiopalvelusta, joko kansainvälisistä tietokannoista tai aivan uusista kotimaisista tietokannoista.

Aina ei tule ajatelleeksi, kuinka paljon tiedonhakuympäristöt ja -tavat ovat muuttuneet kuluneen lähes 30 vuoden aikana. Ginmanin artikkelista voidaan lukea toteutuneet suuntaviivat, vaikka itse välineitä, joilla nyt haemme tietoa ja viestimme, oli mahdoton ennustaa.

Lähde: Ginman, Mariam, Mot en användarorienterad serviceriktning i biblioteken och informationnscentralerna. Julkaisussa: [Tietoa tavoittamassa : kirjastotieteen ja informatiikan professori Marjatta Okko 60 v. 1985](#) / [juhlaKirjan toimituskunta: Oili Kokkonen ... et al.]. Tampere, 1985. S. 150-169.

[Mirja Laitinen](#)